

Mistä Punainen Liitu -toimintamallissa on kysymys?

Punainen Liitu -toimintamalli pyrkii omalta osaltaan vaikuttamaan nuorten liikennekäyttäytymiseen.

Toimintamallin tavoitteena on herättää nuoret pohtimaan turvallista liikkumista sekä sitä, miten jokainen voi omalla toiminnalla voi vaikuttaa sekä omaan että muiden turvallisuuteen liikenteessä. Toimintamalli koostuu kahdesta osasta:

- 1) Punainen Liitu -tilaisuudesta sekä
- 2) tämän jälkeen oppitunnilla tapahtuvasta purkukeskustelusta.

Punainen Liitu -tilaisuudessa suurelle joukolle oppilaita esitetään videoesitys, jonka pohjalla on todellinen nuorten liikenneonnettomuus. Tarinaa on dramatisoitu, jotta se toimii tarkoituksenmukaisesti opetustilanteessa. Videoesityksen lomassa kuullaan myös esimerkiksi pelastuslaitoksen, poliisin, ensihoitajan sekä onnettomuuteen joutuneen nuoren tai omaisen kertomuksia kokemuksistaan onnettomuustilanteessa.

Yhteisen tilaisuuden jälkeen koulussa järjestetään opiskelijoille purkutilaisuus mahdollisimman pian esityksen jälkeen, joko samana tai seuraavana päivänä. Purkukeskustelussa opettaja käsittelee ryhmänsä kanssa esityksen herättämiä ajatuksia ja kokemuksia ja ohjaa opiskelijoita pohtimaan, miten itse voi toimia, jos tilanne liikenteessä uhkaa karata käsistä. On havaittu, että liikenneturvallisuusesitysten tehoa pystytään parantamaan, kun nähtyä ja koettua käsitellään jälkikäteen pienemmissä ryhmissä. Keskeisenä ajatuksena on pohtia nähtyä ja koettua oman itsensä näkökulmasta keskittyen erityisesti siihen, miten voi itse toimia edistääkseen turvallisuutta liikenteessä. On tärkeää, että opettajat ottavat haasteen vastaan.

Punainen Liitu -tilaisuus herättää tunteita – tärkeintä on omien toimintamahdollisuuksien pohtiminen

Punainen Liitu -tilaisuudessa on myös tunteita herättävää sisältöä. Tilaisuus konkretisoi nuorille liikenteeseen liittyviä riskejä sekä liikenneonnettomuuksien seurauksia. Tilaisuuden purku opettajan johdolla jälkikäteen on ehdottomasti tarpeen, jotta oppimiskokemus mahdollistuu. Opiskelijoiden kanssa tulee ohjatusti käydä läpi esityksen esiin nostamia ajatuksia ja pohtia yhteisesti, miten voi toimia, jos tilanne omalla kohdalla uhkaa karata käsistä.

Ilman purkukeskustelua opiskelijoille saattaa ainoastaan jäädä mieleen esityksen esiin nostamat riskit ja mahdollinen pelko. Liikennekasvatusinterventioiden yhteydessä on tutkittu, että jos pelkoviesti on liian voimakas, herkimät nuoret eivät pysty vastaanottamaan sitä ollenkaan. Yleisesti ottaen ihmiset hallitsevat

pelkoa mm. viestin välttelyllä tai pelon taustalla olevan vaaran kiistämällä. Kun halutaan vaikuttaa nuorten asenteisiin, samaistuminen ja tunteiden käsittely ovat keskeisessä roolissa. Opettavaisen esimerkin tai pelottavan ja tunteita herättävän materiaalin avulla voidaan vaikuttaa käyttäytymiseen, mikäli siihen yhdistetään henkilökohtaista pohdintaa. Tätä edistävät tehtävät, jotka auttavat nuoria samaistumaan tilanteeseen¹ tai hyödyntävät esitetyn materiaalin herättämiä tunnereaktioita, kuten tehdään niin kutsutussa ennakoitun katumuksen menetelmässä². Myös itsearvioilla ja konkreettien ratkaisujen etsimisellä kyetään tehostamaan annetun viestin vaikutuksia³.

Liikenneturva on tuottanut opettajille ohjeistuksen, jonka avulla luokan kanssa käytävän keskustelun voi toteuttaa. Keskiössä ovat oppilaiden omat oivallukset, kokemukset ja keinojen miettiminen riskitilanteista selviämiseksi. Tavoitteena on myös vahvistaa oman ryhmän kesken turvallisuutta edistäviä normeja ja luoda yhteinen tavoite, jotta kukaan juuri meidän porukastamme ei joutuisi vakavaan liikenneonnettomuuteen.

---

¹ Lockwood 2002

² Van der Pligt et al, 1996

³ Paaver et. al. 2013

Ohjeistus opettajalle Punainen Liitu -tilaisuuden käsittelyyn luokassa

Punainen Liitu -tilaisuus kertoo liikenneonnettomuuksien seurauksista useiden näkökulmien kautta. Taustatarinana toimii onnettomuustilanne, jonka kertojana on onnettomuudessa vakavasti loukkaantunut nuori. Onnettomuustarinaa täydentävät ammattilaisten ja onnettomuudessa loukkaantuneen omakohtaiset tarinat.

Purkukeskustelun tavoitteena on pohtia yhteisestä nuorten liikennekäyttäytymistä sekä erityisesti löytää keinoja, joiden avulla riskialttiisiin tilanteisiin joutumista voidaan välttää. Samalla opiskelijat voivat keskustella siitä, minkälaisia ajatuksia ja kysymyksiä videomateriaali ja esityksen puheenvuorot heissä herättivät. Opettaja toimii tehtävien antajana, vetää välillä keskustelun tuloksia yhteen ja esittää kysymyksiä havaitsemistaan asioista.

Keskustelun voi vetää seuraavassa esitettävän ohjeen mukaan oppitunnin mittaisena. Keskustelussa on kolme osaa:

- 1) videomateriaalin ja puheenvuorojen herättämien ajatusten käsittely ja niiden nostamien teemojen kokoaminen,
- 2) aiheen omakohtaisuuden pohtiminen sekä
- 3) toimintakeinojen pohtiminen.

1. Punainen Liitu -esityksen esiin nostamat teemat

Lämmittely: Jana-harjoitus

Esityksen herättämien tunteiden ja ajatusten läpikäyminen aloitetaan janaharjoituksen avulla. Kerro opiskelijoille, että luokan keskellä kulkee kuvitteellinen jana, jonka toisessa päässä on ”täysin samaa mieltä” ja toisessa ”täysin eri mieltä”. Lue väittämät yksi kerrallaan. Väittämän jälkeen osallistujat siirtyvät janalla lähemmäksi sitä seinää, joka vastaa heidän mielipidettään. Jokaisen väittämän ja siirtymisen jälkeen käydään lyhyt yhteinen keskustelu, jossa opettaja kyselee eri kohdassa janaa olevilta opiskelijoilta, miksi valitsivat paikan janalla juuri kyseisestä kohdasta.

Väittämät (sulkeissa väittämän jälkeen esitettäviä jatkokysymyksiä):

- Tunsin oloni liikenteessä koulumatkalla tänään turvalliseksi.
(Mikä lisäsi turvallisuuden tunnetta? / Mikä aiheutti turvattomuuden kokemuksen?)
- Punainen Liitu -tilaisuus oli mielestäni mieleenpainuva.
(Minkälaiset asiat jäivät erityisesti esityksestä mieleen? Mitä jäit miettimään videoesityksen osalta? Oliko jokin asia esiintyjien kertomuksessa, joka oli mielestäsi erityisen mieleenpainuva?)
- Punainen Liitu -tilaisuus herätti minut ajattelemaan turvallisuutta liikenteessä.
(Miksi? /Miksi ei?)

Nuorten onnettomuuksille tyypillisten riskitekijöiden tunnistaminen esityksen sisällöistä

Tilaisuuden herättämien ajatusten käsittelyn jälkeen siirrytään purkukeskustelussa eteenpäin pohtimaan yleisemmin tilaisuudessa esiin tulleita nuorten liikenneturvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Pyydä opiskelijoita miettimään, minkälaisia onnettomuuteen johtaneita riskitekijöitä he tunnistivat videon tarinasta?

Kirjaa opiskelijoiden esiin nostamia asioita taululle, fläpille tai näytölle. Näihin palataan lopuksi, kun pohditaan erilaisia toimintakeinoja haastaviin tilanteisiin.

TAUSTATIETOA OPETTAJALLE:

Videomateriaalissa nousevat esiin mm. seuraavat riskejä lisäävät tekijät:

- turvavyön käyttämättömyys
- puhelimien käyttäminen ajon aikana
- matkustajien aiheuttama tarkkaamattomuus
- ylinopeus
- ryhmäpaine
- näyttämisen halu
- riskien aliarviointi
- omien taitojen yliarviointi
- alkoholin nauttiminen liikenteessä

2. Omakohtaisuuden pohtiminen

Purkukeskustelun toisessa vaiheessa on tavoitteena luoda yhteyttä tilaisuudessa esiin nousseiden nuorten liikennekäyttäytymiseen liittyvien riskitekijöiden ja opiskelijoiden omien kokemusten välille. Tutkitusti liikennekasvatuksen interventiot toimivat tehokkaimmin silloin, kun niitä yhdistetään osallistujien omaan kokemusmaailmaan.

Pyydä opiskelijoita miettimään ensin muutama minuutti itsekseen seuraavia kysymyksiä:

- Mitä minulla ja videon nuorten välillä on yhteistä?
- Onko videon tilanteessa tai tilaisuudessa kerrotuissa tarinoissa joitakin itsellesi tuttuja elementtejä?

Jaa osallistujat pieniin porinaryhmiin (max 4 opiskelijaa). Ryhmiinjako kannattaa tehdä niin, että ryhmistä tulee keskustelun kannalta mahdollisimman toimivat, joko satunnaisesti opettajan johdolla tai antamalla opiskelijoiden itse muodostaa pienryhmät. Huolehdi, että kukaan ei jää ryhmän ulkopuolelle.

Porinaryhmien tehtävänä on vertailla aikaisemmin yksilötehtävässä pohtimiaan näkökulmia siitä, minkälaisia yhtymäkohtia heillä ja tilaisuudessa näytetyn videon nuorilla on. (5 minuuttia)

- Mitkä tekijät yhdistävät ryhmän jäseniä videon nuoriin? Löytyikö yhdistäviä tekijöitä? Minkälaisia?
- Kuinka tuttu videossa kuvattu tilanne oli? Entä esiintyjien puheenvuoroissa kertomien onnettomuustarinoiden tilanteet?

Pienryhmäkeskustelun jälkeen käykää yhteisesti läpi, minkälaisia yhdistäviä asioita pienryhmissä on tunnistettu. Kerää jälleen kommentteja näkyville ja kommentoi tarvittaessa, pyydä tarkennuksia jne. (max 10 min)

Pienryhmäkeskustelun jälkeen jatketaan teeman omakohtaisuuden pohtimista tarkastelemalla sitä, kuinka yleisiä erilaiset riskitilanteet liikenteessä juuri tässä ryhmässä ovat.

Käykää käsiäänestyksen avulla läpi erilaisten riskialttiiden tilanteiden yleisyys.

Nosta käsi ylös, mikäli olet ollut kydissä, kun...

- joku autossa ei käytä turvavyötä.
- kuljettaja innostuu liikaa ja ajaa ylinopeutta
- minua tai jotakuta muuta on alkanut pelottaa

- puhelimen käyttäminen autossa on aiheuttanut vaaratilanteen
  - ryhmässä on painostettu ottamaan riskejä liikenteessä
  - kuljettaja on ajanut päihtyneenä.
-
- Tiedän jonkun, joka on ajanut päihtyneenä.

3. Toimintakeinojen pohtiminen

Purkukeskustelun viimeinen vaihe on oppimiskokemuksen kannalta tärkein. Tavoitteena on pohtia yhdessä konkreettisia toimintakeinoja siihen, miten riskialttiin tilanteen välttämiseksi voi toimia millaisia toimintamahdollisuuksia on, jos tilanne liikenteessä kavereiden kanssa uhkaa karata käsistä.

Toimintakeinojen pohtiminen toteutetaan samoissa pienryhmissä, joissa aikaisemmin pohdittiin tilanteiden omakohtaisuutta ja tuttuutta.

Jokainen pienryhmä valitsee yhden edellisen tehtävän käsiäänestyksessä käsitellyistä tai purkukeskustelun alussa listatuista riskitekijöistä, jota haluaa pohtia tarkemmin. Ryhmän jäsenet neuvottelevat keskenään, mikä riskitilanteista on sellainen, jonka pohtimisen he kokevat erityisen tärkeäksi. Ei haittaa, vaikka useampi pienryhmä valitsisi saman teeman.

Ryhmien tehtävänä on pohtia valitsemaansa ilmiötä seuraavien kysymysten avulla:

- Mistä johtuu, että tällaista riskikäyttäytymistä esiintyy liikenteessä?
- Miten voi toimia, jotta riskiä ei syntyisi...
  - kuljettajana?
  - matkustajana?
  - oman kaveriporukan jäsenenä muutoin?

Keinoja kootaan yhteen näkyville ja loppu-aika käytetään näiden keinojen vertailuun ja arviointiin.

Käykää lopuksi yhteinen kierros, jossa jokainen kertoo jonkin asian, jonka on purkukeskustelun aikana oivaltanut.

Loppuyhteenveto

Loppuyhteenvedossa on hyvä tuoda osallistujille esiin seuraavat asiat:

- Liikenneonnettomuuksien takana on usein monien tekijöiden summa. Jokainen voi pienillä turvallisuutta edistävillä teoilla vaikuttaa siihen, että liikenne on mahdollisimman turvallista kaikille.
- Nuorilla kuljettajilla kokemattomuus liikenteessä, riskien aliarviointi ja omien taitojen yliarviointi yhdistettynä kaveriporukan luomaan ryhmäpaineeseen ja näyttämisen haluun on riskejä liikenteessä kasvattava tekijä.
- Omalla toiminnalla voi vaikuttaa sekä omaan että muiden turvallisuuteen liikenteessä monella tavalla niin kuljettajana, matkustajana kuin muutenkin kaveripiirissä. Minkälaista käyttäytymistä haluat edistää omassa kaveripiirissäsi? Saako arvostusta riskejä ottamalla vai muut huomioivalla käyttäytymisellä?

Lisävinkkejä:

- #rohkee -kampanjasivustolta löytyy tietoa ja toimintamalleja rattijuopumuksen käsittelyyn nuorten kanssa: www.liikenneturva.fi/rohkee.
- www.liikenneturva.fi/opettajille -sivustolta löytyy ideoita liikenneturvallisuusteemojen käsittelyyn opiskelijoiden kanssa.